

აპარული სექტორის განვითარება „მწვანე“ ეკონომიკის პირობებში

სამრეწველო პროგრესის დროს შესაბამისად სწრაფად იზრდება სოციალურ-ეკონომიკური სისტემების განახლებადი და არაგანახლებადი რესურსების ინტენსიური გამოყენება. საზოგადოებაში თანდათან, ეტაპობრივად იქმნება ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების შესახებ სამეცნიერო შრომები, რომლებიც ემყარება მომავალი თაობების წინაშე საზოგადოების ეკოლოგიურ პასუხისმგებლობას. გასული XX საუკუნის 70-იან წლებში შედგენილ იქნა პროგნოზი, რომელიც გამოხატავდა პლანეტის ბუნებრივი რესურსების შემცირებისა და სურსათის უკმარისობის მსოფლიო ტენდენციას, ამიტომ სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ტერიტორიულ-სოციალურ-ეკონომიკური სისტემების მდგრადი განვითარების კონცეფციას.

მდგრადი განვითარების ქვეშ იგულისხმება განვითარება, რომელიც აკმაყოფილებს თანამედროვე თაობების მოთხოვნებს და არ აყენებს საფრთხის წინაშე მომავალი თაობის საკუთარი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობებს. აგრეთვე მდგრადი განვითარება შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც სამი ურთიერთდაკავშირებული კომპონენტის - „სოციალური სფერო - ეკოლოგიის - ეკონომიკის ურთიერთობის პროცესი, მიმართული მდგრადი განვითარების მისაღწევად.

მდგრადი განვითარებისადმი ეკონომიკური მიდგომა გულისხმობს ორგანული რესურსების ოპტიმალურ გამოყენებას. სოციალური შემდგენელი მიმართულია სოციალური სტაბილურობის და კულტურული მრავალფეროვნების გლობალურ მასშტაბებით შენარჩუნებისაკენ, ეკოლოგიური შემდგენელის ამოცანა ნებისმიერი ეკოლოგიური სისტემის ფუნქციონირების უზრუნველყოფაა ეკოლოგიური სისტემის ქვეშ ი. ოდუმის განმარტებით, უნდა გვესმოდეს სიცოცხლისა და გარემოს ერთიანობა, რომელიც ხასიათდება გარკვეული სტაბილურობით და აქვს ნათლად ფუნქციონირებადი შიგა მიმოქცევის ნივთიერებები. მდგრადი განვითარების კონცეფციაში გარემოზე წარმოების ეკონომიკურთან ერთად მოწოდებულია მოახდინოს ზემოქმედების შეფასება.

განვითარებული ქვეყნების გადასვლა მეექვსე ტექნოლოგიურ წყობაზე ტექნიკური ბაზის ხარისხობრივ გაუმჯობესებასთან, წარმოების ეფექტიანობის გადიდებისა და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდასთან ერთად მოწოდებულია გააუმჯობესოს ცხოვრების და ბინადრობის ხარისხი.

„მწვანე“ ზრდის ეკონომიკურ პოლიტიკაზე გადასვლის რეალიზაცია ოფიციალურად მიღებულ იქნა ეკონომიკური თანამეგობრობისა და განვითარების ორგანიზაციის მიერ 2009 წ. როგორც ამ ორგანიზაციის ყველა წევრ-ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებაში გრძელვადიან (2030 წ.) და შედარებით შორეული (2050 წლამდე) პერსპექტივისათვის არის მოცემული.

ამრიგად სოციალურ-ეკონომიკური სისტემიდან განვითარების ორგანულ სისტემაზე გადასვლა მდგომარეობს

ერობს „მწვანე“ კურსის რეალიზაციასთან დაკავშირებულ წანამძღვრების, მდგომარეობისა და ფაქტორების ანალიზის აუცილებლობაში.

უმრავლეს ქვეყანაში შეიმჩნევა ეკონომიკური მოდელის გამოჩენის სულ უფრო ბევრი ნიშანი, რომლის დროსაც კეთილდღეობის ზრდა დაკავშირებული არ არის ბუნებრივი რესურსების ამონურვასთან, ეკოლოგიური რისკების ზრდასა და დაბინძურებასთან. „მწვანე“ მოდელის ფორმირება განპირობებულია ეკონომიკურ განვითარებაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის როლის უპირატესობითა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების (ეკონომიკური ზრდისა და ადამიანის არსებობის საფუძველი) მხარდაჭერაში. ყოველწლიურად იზრდება კვლევების რაოდენობა, არამედ ბუნების გამოყენების სფეროშიც.

საერთაშორისო დოკუმენტებში სულ უფრო მეტად გამოიყენება ტერმინი „მწვანე“ მრეწველობა, „მწვანე“ ტექნოლოგიები, ეკონომიკური ინოვაციები. ყველა ეს ტერმინი გამოიყენება საერთო მიმართულების - „მწვანე“ ეკონომიკის ფარგლებში და მოიცავს სიახლეებს, რომელიც გაერთიანებულია ერთი ნიშნით. მათმა გამოყენებამ ერთდროულად უნდა შექმნას ეკონომიკური და ეკოლოგიური ფაქტორები. გაეროს ბუნების დაცვის ექსპერტები „მწვანე“ ეკონომიკის ქვეშ გულისხმობენ სამეურნეო საქმიანობას, რომელიც ზრდის ადამიანთა კეთილდღეობას და უზრუნველყოფს სოციალურ სამართლიანობას და ამასთან მნიშვნელოვნად ამცირებს გარემოსათვის რისკებს და ბუნების გაღარიბებას.

სხვა სიტყვებით „მწვანე“ ეკონომიკას მიაკუთვნებენ იმ სახეებსა და სამეურნეო საქმიანობის შედეგებს, რომლებიც მოდერნიზაციასთან და სანარმოს ეფექტიანობასთან ერთად ხელს უწყობენ ცხოვრების დონისა და ბინადრობის გარემოს გაუმჯობესებას.

„მწვანე“ ეკონომიკის კონცეფცია დამყარებულია შემდეგ პრინციპებზე:

1. მდგრადი განვითარების კონცეფციის პრინციპი ითვალისწინებს ეკოლოგიას, სოციალურ სფეროს, ეკონომიკას და მიმართულია თითოეულ სფეროში საუკეთესო შედეგების მიღწევებისაკენ;

2. სამართლიანობის პრინციპი, რომელიც ქვეყნებსა და შიდა ქვეყნებს შორის თანასწორობას (თანაბრობას) ნიშნავს;

3. სიფრთხილის პრინციპი ნიშნავს ეკონომიკური შეფასებების ცნობას, პოტენციურად ზემოქმედი ახალი და შეუმონმბელი ტექნოლოგიების შეფასებას მათ გამოყენებამდე;

4. მონაწილეობის პრინციპი გულისხმობს ყველა დაინტერესებულ მხარის გამჭვირვალობას და გახსნილობას, საზოგადოების გათვითცნობიერების ზრდას, განათლების განვითარებას;

5. ღირსების, პატივისცემის პრინციპი ნიშნავს სიღარიბის ლიკვიდაციას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, ადამიანური პოტენციალის განვითარების მაჩვენებლების გაუმჯობესებას, ეკონომიკის დივერსიფიკაციას;

6. მართვის პრინციპი ნიშნავს საერთაშორისო თანამშროლობის განვითარებას და ზარალისთვის საერთაშორისო პასუხისმგებლობას, ადამიანის უფლებების სფეროში საერთაშორისო სტანდარტების და ბუნების დაცვითი შეთანხმებების არსებობას;

7. ეფექტიანობის პრინციპი გულისხმობს განახლებადი რესურსების პრიორიტეტულობას, ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინოვაციების განვითარებას, რესურსების გამოყენების ეფექტრობას, ინტელექტუალური საკუთრებისადმი შეღწევას.

8. მდგრადობის პრინციპი გულისხმობს სოციალური დაცვის სისტემის და ბუნების დაცვის ადგილობრივი ცოდნისა და ცოდნის მრავალფეროვანი სისტემის განვითარებას.

9. მემკვიდრეობითი პრინციპი ნიშნავს გრძელვადიანი პერსპექტივისთვის გადაწყვეტილებების მიღებას და ეკონომიკის რეალური სექტორის მხარდაჭერას.

„მწვანე“ ეკონომიკის საკვანძო განმარტებებია: ბუნებრივი კაპიტალი და მათთვის ეკოსისტემური მომსახურების უზრუნველყოფა. ბუნებრივი კაპიტალი წარმოადგენს ეკონომიკურ კატეგორიას და ნიშნავს მინერალურ, ბიოსფეროს მცენარეულ და ცხოველურ შემდეგნელებს, განიხილება როგორც ჟანგბადის წარმოქმნის, წყლის ფილტრაციის, ნიადაგის ეროზიის დაცვის და ეკოსისტემებისა და სხვა შემადგენლებს.

გამოყოფენ ბუნებრივი კაპიტალის ოთხ ფუნქციას:

1. **რესურსული** - საქონლისა და მომსახურების წარმოების უზრუნველყოფა ბუნებრივი რესურსებით;

2. **ეკოლოგიური (ეკოსისტემური მომსახურება)** - ბუნების სხვადასხვა სახის მარეგულირებელი ფუნქცია, დაბინძურებისა და ნარჩენების ასიმილაცია, კულტურული და ისტორიული ასპექტები და ა.შ.;

3. **„სულიერი“** - ბუნების ესთეტიკური, მორალური, კულტურული და ისტორიული ასპექტები;

4. **გამაჯანსაღებელი** - ადამიანის ჯანმრთელობის უზრუნველყოფა.

„მწვანე“ ეკონომიკის ფორმირებისთვის მნიშვნელოვანია „დეკაპლინგის“ (ინგლისური - დეცუპლინგ — განცალკევება) ეფექტის მიღწევა. „დეკაპლინგი“ არის სტრატეგიული საფუძველი ეკოლოგიურად მდგრადი ეკონომიკის მისაღწევად. მისი არსი მდგომარეობს ბუნებრივი კაპიტალის გაერთიანების მინიმალური მზარდი მოთხოვნის დაკმაყოფილებას.

ამრიგად „მწვანე“ ეკონომიკაზე გადასვლის ობიექტურ მიზეზებს შორის საჭიროა გამოიყოს ის, რომ კლასიკურ ეკონომიკას არ შეუძლია მთლიანად გადანეციტოს შემდეგ ეკოლოგიურ-ეკონომიკური პრობლემები:

- მრავალ ბუნებრივ სიკეთეზე (რესურსები და მომსახურება) ფასების არ არსებობა;

- ეკოლოგიური ზარალის არაკომპენსირებული ზემოქმედების შეუფასებლობა;

- სარგებლის დიფუზია (კლასიკურ ეკონომიკას არ შეუძლია ეკოლოგიური სარგებელი მიიღოს ეკოსისტემებისგან, რომლებიც ნაწილდება დიდ ტერიტორიაზე.

- დროის ფაქტორთა არაადექვატური გამოხატულება (ბუნებრივი რესურსებისგან ეფექტი და გარემოს ზარალისგან მიღებული შედეგები აუცილებელია გაანგარიშებულ იქნეს ხანგრძლივ პერიოდზე);

- ქვეყნების ისტორიაში არსებობს მრავალი მაგალითი ეკონომიკური კეთილდღეობის შემცირებისა და მათი ნეგატიური ეკოლოგიური შედეგებისა, რომლებიც საბოლოო ჯამში ეკონომიკურ შედეგებზე მოქმედებენ.

მაგალითად ნიადაგის ეროზიამ გამოიწვია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის დაღუპვა, ზღვების დაბინძურებამ მოითხოვა ათეული მილიარდი დოლარი მათ განმენდაზე. ყოფილ სსრკ-ში სოციალურ-ეკონომიკური პროგრამა - ციმბირის მიწების გასარწყავებამ, ყაზახეთის მიწების ათვისებამ გამოიწვია სოციალურ-ეკოლოგიური-ეკონომიკური ზარალი.

გარემოს ექსპერტთა მიერ მომზადებული მოხსენების თვალსაზრისის მიხედვით „მწვანე“ ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებია:

• გადასვლის ეფექტიანი ნორმატიულ-სამართლებრივი საფუძვლების შექმნა;

• სახელმწიფო პოლიტიკა, რომელიც ნაახალისებს ეკოლოგიური პროდუქციის წარმოებას და მდგრადი განვითარების პრინციპების შესაბამის ტექნოლოგიების გამოყენებას;

• ეკონომიკის გარემოს დაცვით საფუძველზე გადაყვანისთვის სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის შექმნა;

• სახელმწიფო ინვესტიციების და „მწვანე“ ეკონომიკის სექტორების გარდაქმნაზე დანახარჯების სტიმულირება, სახელმწიფო მხარდაჭერა ეკოლოგიურ სუფთა ტექნოლოგიების შექმნასთან დაკავშირებულ სამეცნიერო კვლევებსა და დამუშავებებზე;

• საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება და განმტკიცება;

• კომპეტენცთურობის, სწავლებისა და განათლების ამაღლების ინვესტირება;

„მწვანე“ ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებს შორის მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საერთაშორისო თანამშრომლობა. მრავალმხრივი შეთანხმებები ეკოლოგიის საკითხებში ქმნიან იურიდიულ და ინსტიტუციონალურ საფუძველს, მათ შეუძლიათ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშონ ეკონომიკური საქმიანობის ეკოლოგიზაციაში.

საერთაშორისო თანამშრომლობასთან ერთად „მწვანე“

ნე“ ეკონომიკაზე გადასვლისას მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის ეკონომიკურ ინსტრუმენტებს, რომლებსაც სახელმწიფო იყენებს და ქმნის შესაბამის ეკონომიკურ გარემოს მიკროდონეზე. ამასთან ერთად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პირდაპირი და ირიბი სახელმწიფო რეგულირება.

სახელმწიფო პოლიტიკის საყოველთაოდ ცნობილ ინსტრუმენტებს მიეკუთვნება:

- სახელმწიფო რეგიონული ან დარგობრივი ეკოლოგიურ-ეკონომიკური პროგრამების რეალიზაცია;
- ეკოლოგიური გადასახადები, ჯარიმა გარემოს დაზიანებებზე;
- გარემოსდაცვითი ღონისძიებების დაფინანსება;
- გარემოსდაცვითი სტანდარტებისა და ნორმატივების მიღება;
- ეკოლოგიური მენეჯმენტისათვის პირობების შექმნა.

სახელმწიფო მხარდაჭერის შედეგი უნდა გახდეს „მწვანე“ ეკონომიკის უპირატესობანი, რომლებიც შემდეგში მდგომარეობს:

- „მწვანე“ ეკონომიკა ვითარდება უფრო სწრაფი ტემპებით ვიდრე კლასიკური ეკონომიკა გრძელვადიან პერსპექტივაში და ამასთან ინარჩუნებს ბუნებრივი კაპიტალის ზრდას;
- მდგრადი განვითარება ენერგეტიკული, წყლის, სასურსათო და სანედლეულო რესურსების ეფექტიანი გამოყენებით;
- საშუალოვადიან და გრძელვადიან პერიოდებში ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- ინოვაციების განვითარებისთვის ახალი შესაძლებლობების წარმოდგენა, შრომის ნაყოფიერების ამაღლება, კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და ფინანსური არასტაბილურობისგან დამოკიდებულების შემცირება;
- ეკოსისტემის შენარჩუნება და გარემოს დაზიან-

ძურების შემცირება.

საქართველოში „მწვანე“ ეკონომიკის ცნება ოფიციალურ დოკუმენტებში არ გამოიყენება. მით უფრო, რომ ეროვნული ეკონომიკის დასახული მიზნები საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში გარკვეულწილად უკავშირდება „მწვანე“ ეკონომიკას.

მდგრად განვითარებაზე გადასვლას თან უნდა ახლდეს შემდეგი ტენდენციები:

- სახელმწიფო სტრატეგიებსა და პროგრამებში ჩაირთოს მიმართულებები, რომლებიც შეეხება „მწვანე“ ეკონომიკას და ჩამოყალიბებულია გაეროს დოკუმენტებში;
- განვითარებაში პრიორიტეტი მიეცემათ მეცნიერებას, მაღალტექნოლოგიურ, დამამუშავებელ და ინფრასტრუქტურის დარგებს;
- დიდი მნიშვნელობა ექნება მოსახლეობის ცხოვრებისათვის ეკოლოგიურ პირობებს.

გაიზარდოს ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ეფექტიანობა, ეკონომია, რაც გამოიხატება ბუნებრივი რესურსების დანახარჯებისა და საბოლოო შედეგის ერთეულზე დაზიანებების მოცულობის შემცირებაში: - შემცირდეს გარემოს დაზიანებება.

ამრიგად მდგრად განვითარებაზე გადასვლისათვის აუცილებელია ბუნებრივი კაპიტალის ამონურვის კომპენსირება ადამიანის კაპიტალში ინვესტიციების გადიდებით. მიზანშეწონილია გაიზარდოს ინვესტიციები მეცნიერებაში, განათლებაში და ჯანდაცვაში. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ქვეყნებში ბუნებრივ კაპიტალზე მოდის მხოლოდ 5%, ადამიანებზე 85%.

საქართველოს გააჩნია ძალზე დიდი ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი, რომელსაც გლობალური მნიშვნელობა აქვს. ქვეყნის წიაღი მოიცავს სხვადასხვა წიაღისეულს, აქედან გამომდინარე ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის გათვალისწინებით ქვეყნის აგრარული

სექტორის განვითარება „მწვანე“ ეკონომიკის პრინციპებით მეტად პერსპექტიულია.

არსებული შესაძლებლობები ხელს უწყობენ აგრარული სექტორის მთავარი მიზნის - სურსათის, ნედლეულის კვლავწარმოების მდგრადობას, დასაქმებას. ამასთან აგრარული სექტორი და თვით ადამიანის არსებობა, სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფა და ცხოველმყოფელობის პირობების რეგულირების გარეშე შეუძლებელია ბუნებრივი კაპიტალის მნიშვნელოვანი მოცულობის გარეშე.

ამიტომ, ქვეყნის აგროსასურსათო სექტორისთვის აქტუალურია სტრატეგიულ „მწვანე“ ზრდაზე გადასვლა, რომელიც გულისხმობს სოფლის მეურნეობის მდგრად გაძლიერებას, სამრეწველო-ტექნოლოგიური კომპლექსის მოდერნიზაციას, რაც საბოლოო ჯამში შესაძლებელს გახდის გაზარდოს ეკოლოგიურად სუფთა სურსათის წარმოება ბუნებრივი კაპიტალის გამოყენებით, რომელშიც ჩართული იქნება მიწისა და წყლის რესურსები, აგრეთვე ადაპტაცია კლიმატის ცვლილებასთან.

„მწვანე“ ეკონომიკაზე გადასვლას თან უნდა ახლდეს ინვესტირება ექსპლოატირებულ ბუნებრივ რესურსებსა და გარემოს დაცვაზე ინოვაციის საფუძველზე, მიმართული იქნება მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისაკენ. ამასთან ასეთი გადასვლის წარმატება განსაზღვრავს ყველა სექტორის ინფორმირებასა და დაინტერესებას, გამოყენებულ იქნეს ასევე აუცილებელია ქვეყნის დიდი შესაძლებლობები ეკოსისტემების მომსახურების მხრივ, აგრეთვე გაიზარდოს სხვადასხვა სექტორში „მწვანე“ ეკონომიკის განვითარების პრიორიტეტულობა.

ეკონომიკურად სუფთა პროდუქციის წარმოებაზე ორიენტირებული სოფლის მეურნეობის საფუძველი არის აგრარული მეცნიერება, კერძოდ მიღწევები სელექციაში, გამოგონებები დაკავშირებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოყვანასთან და ა.შ. სელექციის მიღწევებისა და გამოგონებების შექმნა და დანერგვა მოითხოვს მცირე დანახარჯებს და საშუალებას იძლევა პროდუქციის წარმოების გადიდებას, თვითღირებულების შემცირებისა და რენტაბელობის ზრდისა.

თავის მხრივ აგრარული სექტორის „გამწვანება“ შესაძლებლობას შექმნის: სასოფლო-სამეურნეო სექტორის მდგრად განვითარების, სოფლის მეურნეობის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლების, სელექციისა და მეთესლეობის ტექნოლოგიური ბაზის მოდერნიზაციის, სოფლის მეურნეობის ინოვაციური განვითარების სტიმულირების, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის გაზრდის, ეკოლოგიზაციის, გაძლიერების მეთოდების და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის სერტიფიცირებისა, რომელიც შეესაბამება საერთაშორისო მოთხოვნებს, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის ახალი ბაზრების შექმნას, ორგანული კვების პროდუქტების ექსპორტს, სოფლის მეურნეობაში რენტაბელობის დონის ამაღლებას, აგროტურისტული მომსახურების შეთავაზებას.

თ. ლაჭყევიანი

ეკონომიკის აკადემიკოსი დოქტორი

დ. ბაიდაური

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

მ. კილაძე

საინჟინრო მეცნიერებათა დოქტორი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Мерзлов А.В. Садыков М.Р. Огинцева Л.А. — устойчивое развитие сельских территорий, подходы к разработке региональных и муниципальных програм. Серия обучающих погодии „Rudeco“ Переподготовка кадров в сфере развития территорий и экологии. м. 2012.
2. Парфеньев В.Н. „зелетая“ экономика; реадии,перспективы и тределы роста /раздел 15/. 2013. ст. 406-486.
3. Кужлев Е.Д. Зеленая экономика как фактор устойчивого развития экономической безопасности современнам мире / национальная безопасность и стратегическое планирование 2014, № 2(6).
4. პ. ლემონჯავა - ბუნების გამოყენების ეკონომიკა თბ. 2015.
5. პ. ლემონჯავა - ბუნების გამოყენების ეკონომიკა თბ. 2014.
6. თ. ლაჭყევიანი, დ. ბაიდაური, მ. კილაძე — როგორ ფორმირდება „მწვანე“ ეკონომიკა. ჟ. ბიზნესი და კანონმდებლობა №1. თბ. 2016.

DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR “GREEN” IN THE ECONOMY.

Doctor of Economics **T.Lachkepiani**
Doctor of Economics **D. Baidauri**
Doctor of Engineering Sciences **M. Kiladze**

RESUME

There is a “Green” economy concept of sustainable development. Separated from the concept of the green economy objects, the causes and conditions of the environmentally oriented development of the basic principles of transition. State support for the “Green” economy is grounded on the principles of “Green” economic expediency of transition to the agricultural sector development opportunities.